

ПЕЧАТНИТЕ ИЗДАНИЯ ОТ МИНАЛОТО ДОБИВАТ ИЗКЛЮЧИТЕЛНА СТОЙНОСТ ВЪВ ВРЕМЕТО

Старите книги през погледа на един млад човек

Иван Георгиев

Мобилен телефон, преносим компютър, Интернет и... стари книги. Към кое бихте посегнали? За мен този въпрос не съществува. От няколко години събирам стари издания на книги и това ми доставя огромно удоволствие. Казано накратко – това е моето хоби.

Интересът ми към старите издания се пробуди съвсем случайно. При едно от посещенията ми в Регионална народна библиотека “П. Р. Славейков” – Велико Търново, видях, че във фойето се продават отчислени книги и реших да ги разгледам. Какво беше удивлението ми, когато открих “Дон Кихот” на руски език, в два тома, голям формат, много луксозно, направо библиографско издание, с илюстрации и кожена подвързия. Външната, твърда корица се беше разкъсала малко, но все пак запазила книгите от унищожение. Двата тома са от 1953 и 1954 г., но са останали без читатели: Цената им беше не символична, а направо смешна и аз дори помислих, че се шегуват, когато питах колко струва.

Тогава се замислих дали не се продават такива книги и на други места. Оказа се, че хората, които се занимават с търговия на книги, често пъти не могат да преценят стойността на такива издания. Така постепенно започнах да се интересувам от автори, заглавия, година на издаване и т.н. За хората около мен е интересно хобито ми, макар понякога да ми казват, че съм странен. Жалко, че не мога да им обясня по-колоритно тръпката и удоволствието от намирането на една такава книга, било от някой антиквар, случаен продавач на книги, от стара църква или от баба на някое село. За мен старите книги са много ценни не само заради антикварната им стойност, а с написаното вътре и с това, че всяка творба има своя история, носи своя неповторима атмосфера.

Много обичам историята и етнографията на България, но когато отворя някой нов учебник по история,

бързо се разочаровам. Освен че рядко се използват първите издания на различни автори, хората които пишат или съставят нови учебници, добавят много неща от себе си, понякога пишат пълни абсурди, като “турско присъствие в България”, вместо “турско робство”. Така до нас достига история, пречупена през погледа на един човек, “учен”, според неговите разбирания. Ако има 10 учебника по история, с 10 различни автори – тогава имаме 10 различни тълкувания на историята, освен това всеки от авторите ще твърди, че неговият учебник е най-точен. Ето затова предпочитам да чета История на България от такива автори като М. Дринов, К. Иречек, В. Златарски, П. Мутафчиев, Б. Ников, всеки от тях е имал различна възможност да изследва и пише за историята ни. Мисля, че преди 100 и повече години е имало много паметници и живи извори, от които се събира историята. Тук искам да спомена нещо за “Историята” на Константин Иречек. Неговото семейство е било в близки отношения с хора от австрийското правителство и по тази причина той е имал възможност да работи няколко дни в Дубровник. Градът е бил в рамките на Австро-унгарската империя, а в неговите библиотеки и архиви са се съхранявали документи и ръкописи, свързани с България. Естествено никой не е имал достъп до тях, но на Иречек е било позволено за разгледа, проучи и препише това, което го интересува. Въз основа на преписани документи и други събрани материали той създава своята “История на българите”, издадена на чешки език през 1875 г. Коментарът и съпоставянето с нови издания е излишен.

Роден съм в едно малко селце в Искърското дефиле и се интересувам от различни изследвания, пътни бележки или просто описания на населението в

Западна България. Надявах се, че все някъде ще открия нещо написано и за моя роден край, все пак там са минавали два римски пътя, имало е четири или пет крепости, но не открих нищо. Тогава четох “Пътувания по България” – отново от К. Иречек, и там пише, че до откриването на Баронхиршовата железница, която минава през Искърския пролом и свързва София с Мездра и Враца, този край е бил непроходим, с гъсти, девствени гори и населен с “полудиви” хора, живеещи в планински колиби и занимаващи се със скотовъдство. Затова никой не се е осмелявал да навлезе и да изследва тези местности. Днес има остатъци от тези колиби, а има и хора, които живеят в отдалечени места и нямат много от “постиженията” на цивилизацията. Живеят така, както са живели и преди 60-70 години. Там почти всяка къща представлява малък етнографски музей, запазени са повечето стари съдове, сечива, покъщнина, а много рядко и някоя книга – издавана в периода 1905 – 1943 г. Поне аз такива съм виждал. Поради незнание хората не са гледали на книгата като на нещо ценно, може да е имало и по-стари книги, но са изхвърлени или вече изгнили някъде. Беше забавно, когато една баба отиде в обора при овцете и оттам ми донесе един роман на Карл Май, който бил захвърлен в яслите при сеното – незнайно кога!

В църквите също има стари книги, които имат не само религиозно съдържание. Църковните книги – “Псалтир”, “Часослов”, “Требник”, “Апостол” и др. нямат голяма антикварна стойност, освен ако не са много стари – например издавани преди 1800 г. Не са ценни, защото не са печатани в България, а в Русия, езикът е църковнославянски, който не всеки може да чете, съдържанието им е религиозно и те могат да се видят почти във всяка църква. Интересна при тях е подвързията – при някои книги е изцяло кожена, надписите са с позлатени релефни букви, други са подвързани с кадифе, а някои имат по две закопчалки и така изглеждат външно много красиво. Книгите със светско съдържание са не повече от 5-6 на брой, те са учебници по отечествоведение, естествознание, читанки – рядко има по някой роман. В по-големите манастири се пазят много стари и ценни книги и дори ръкописи, но те вече са описани от различни музеи.

Разтваряйки първото издание на “Торски пътник” или друго старо издание – все едно се пренасям в друга епоха, опитвам се да си представя човека, който е купил тази книга за пръв път, какъв е бил, с какво се е занимавал, от какво се е интересувал, как ли е живял? На последната страница понякога има списък на спомоществатели, с чиято финансова помощ е станало възможно издаването на книгата. Това са непознати, родо-

любиви българи, които са отделяли пари за книги, образование и така се е оформила тогавашната интелигенция. Днес трудно мога да си представя 100 или 120-130 души, които са съберат пари, за да купят книга преди да е издадена и с това да подпомогнат издаването ѝ. Днешните книги са цветни, лъскави, модерни, но не впечатляват с шрифт, рисунки в текста, подвързия, оформление на титулната страница и т. н. В “Антропология”, издадена през 1896 г., само в титулната страница са използвали 10 шрифта с различна големина и наклон! Като се прибавят още твърда корица, подвързия от зелена и кафява естествена кожа (тогава едва ли е имало изкуствена), рисунките и това, че всички страници са на мястото си, се получава красиво оформена книга, с интересно съдържание, а това, че е издадена преди 108 години, я прави още по-ценна. Има книги, в които липсват отделни страници, с меки корици са и са скъсани на няколко места – така другите части и запазени книги, които са в много добро състояние стават още по-стойностни.

Най-старата книга, която съм виждал е Евангелие от 1650 г. с много красив сребърен обков, на който са изобразени библейски сюжети. Има книги, които никога няма да видя и да докосна, може би. Това е “История славянобългарска”, “Стематография”, а има един руски летописен свод от времето на Иван Грозни, за който съм чувал, че е около 10 тома, всеки с размер 1,50 м на 1 м, с повече от хиляда страници, с рисуване на ръка миниатюри, които са повече от 16 000 за всички токове!

Сега вземам един съвременен вестник и вестник, издаден през 1882 г. Старият се нарича “Българска илюстрация” – илюстриран домашен вестник, 1882 г. Оформлението на главата му прилича на малко произведение на изкуството. В сравнение с него, оформлението на който и да е днешен вестник, с “модерно” изработена глава, буди у мен най-често съжаление. Така е и със списанието за деца “Звезда” от 1892 г. В самото списание има поучителен разказ, ребус, басня, детски игри. Предполага се, че тогава не всяко дете е можело да си купи детско списание или книжка и може би това е била мечтата на много деца. В днешно време не знам дали децата могат да играят и да мечтаят. Сега всичко е достъпно – компютърни игри, Интернет, а игрите на открито са позабравени, както и четенето на книги. Така децата не могат да се научат да общуват помежду си. Някои от тях живеят в измислен виртуален свят... Но това е друга тема, която не е много приятна.

Нуждата от общуване предизвиква и нужда от речници, за да може да говорим и на други езици. Един от първите френско-български речници е този на

Иван Богоров: I том – 1869; II том – 1871 г. Интересен е немско-българският речник от Ив. Ан. Миладинов, издаден през 1941 г. В предговора издателят пише, че ако някой събщи за десет посочени и непоправени грешки – ще получи един подвързан речник! За какво качество става въпрос!

Не знам каква е цената на антикварните книги в другите държави и как се определя. В Интернет съм търсил такива книги само в руски сайтове и прави впечатление, че когато книгата е руска – е по-скъпа, отколкото книгите на немски, полски, английски и други езици. Също там могат да се открият уникални издания, обявени за паметници на културата и не могат да се продават извън територията на Русия. Ползвам Интернет, но според мен мрежата не може да замести книгите, а още по-малко старите издания. Самият допир със страниците, мирисът на пожълтяла и изтъняла хартия създават една загадъчна атмосфера, в която се усеща миналото... Събирайки стари и редки издания, все едно събирам малки късчета история. Затова такива хора като мен изглеждат странно в очите на околните. Но може би това, че събирам книги, обичам историята

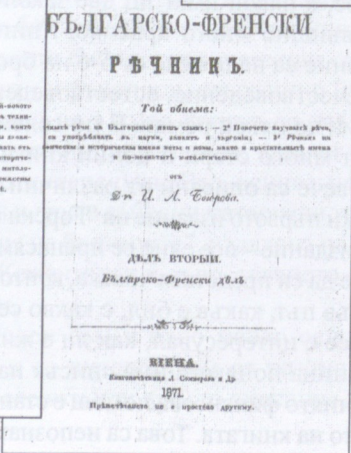
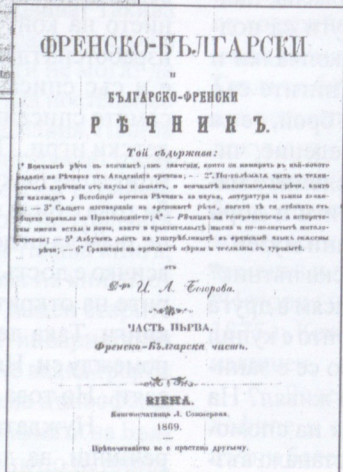
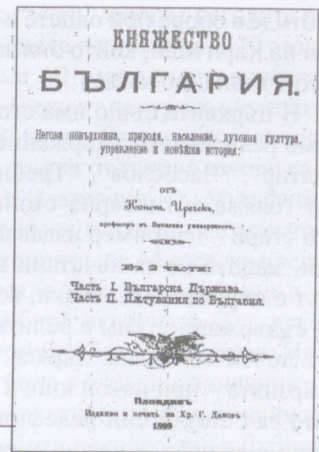
ни, ме кара да се чувствам повече българин. Имаме изграден език, култура, история, защо тогава се възхищаваме на хората в “развитите” държави? Защо се опитваме да подражаваме? Нали това, че сме уникални и че живеем в един малък, но много пъстър балкански свят ни прави интересни за останалите народи! Трябва да се по научим да уважаваме себе си, тогава и другите ще ни уважават. Така е и с книгите – трябва да ги уважаваме, пазим и да ги четем с мисълта, че писаното слово е много ценно и че когато четем, ние научаваме нещо ново. Затова, когато видим някоя стара книга, с ер голям накрая на някои думи, захвърлена в някой пращен таван или мазе, нека да я вземем, почистим и запазим за поколенията. Те ще има какво да научат от нея. Ще добият по-вярна представа за миналото, ще прочетат интересни неща, а общуването с книгата ще ги направи по-добри.

Мобилен телефон, преносим компютър, Интернет и... стари книги! Кое ще изберете?

Авторът е студент от IV курс на специалността „Книгоиздаване“ във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Илюстриранъ домашенъ вѣстникъ

Стари български издания от втората половина на XIX в., събрани през последните години от автора

